

PRIKAZ KNJIGE*Dimitrije Pavlović,***Pravni rečnik nemačko-srpski, Beograd (Sl. glasnik i
SUKTP) 2008, 540 s.**

Sve struke, pa tako i pravnu, sa svih strana poslednjih godina nagrizla je pošast filologizma – ubeđenje čitave armije ljudi koji su završili studije nekog jezika da im poznavanje gramatičkih kategorija i „leksika” daje moć da „prevode” i stručne tekstove ili čak da sastavljaju stručne rečnike. Takvi rečnici su se uz nezasluženu promociju objavljivali i kod nas i u drugim jugoslovenskim republikama.

Sasvim van te priče je delo *Dimitrija Pavlovića* Pravni rečnik nemačko-srpski koji je krajem 2008. godine objavljen u izdanju Službenog glasnika i Srpskog udruženja za krivičnopravnu teoriju i praksu.

Rečnik odlikuje izuzetan izbor nemačkih „termina”. On ne obuhvata samo pravne termine u strogom smislu (dakle one reči koje van pravnog konteksta teško da uopšte postoje), već čitav izražajni instrumentarij pravničke komunikacije. Tako čitalac neće morati u drugom rečniku da traži odrednicu *Sinn* („smisao”) ili *Methode* („metod”). Isto važi i za reči kao što su *reformieren* („reformisati”) ili *Vorgeschichte* („pozadina slučaja”) ili *ökologische Bewegung* („ekološki pokret”); – sve su to reči poznate i drugim naukama i opštem diskursu kojima je – kako je *Pavlović* oštromno uočio – mesto u „pravnom rečniku” jer su pojmovi koje označavaju od izuzetnog značaja za pravo.

Osim izuzetnog izbora nemačkih „termina”, *Pavlovićev* rečnik odlikuje i izvanredno odmeren i nebrzoplet izbor „ekvivalenata”, odnosno predloga kojom srpskom reči ili izrazom bi se određena stvarnost nemačkog pravnog života mogla izraziti. Čitalac će u *Pavlovićevom* rečniku uzalud tražiti masu slaboumnih bukvalnih i polubukvalnih prevoda, uzalud će tražiti ona goličljiva rešenja iz kojih se vidi da autor nema predstavu šta „prevodi”, a na kakva smo u zadnje vreme navikli.

Pavlovića nije povela pseudodekonstruktivistička moda pogrešnog i on – osim u jednom slučaju – ne koristi nepravilne oblike *ništavan*

i *pravnosnažan*, već ustaljene i morfološki utemeljene oblike *ništav* i *pravosnažan*. Reči *ništav* i *ništavan* su dve reči sa različitim značenjima. Dok je *ništavo* ono što ima svojstvo ničega i time je ništa (tip *lukav, pegav*), dotle *ništavan* figurira već kao izvedenica od *ništav* na *-an* u značenju „nalik ništavom, pomalo ništav, nikakav” i sa drugačijim akcentom kao deverbale od *ništiti* u značenju „poništavan, ništen”. *Pravosnažan* je pak uobičajna i regularna složenica našeg jezika (tip *ustavotvoran, verodostojan*; up. i *pravosuđe, pravobranilac*); ona označava da nešto ima svojstvo snage, obaveznosti prava, da obavezuje na način na koji to pravo kao skup normi, opštih i pojedinačnih, čini.

Izvanredno dobar izbor pojmova koji u nemačkom jeziku imaju svoje nazive, a valjalo im je naći i srpske, te izvanredan izbor srpskih naziva čini da „Pavlović” spada u najkvalitetnija leksikografska dela na ovim prostorima nakon raspada Jugoslavije. U dvadeset i prvom veku kod nas mu, čini mi se, parira jedino Rječnik dubrovačkog govora *Mihaila Bojanića* i *Rastislave Trivunac* koji je, kako se već iz samog naslova vidi, rečnik sasvim drugog tipa.

Da najveći broj nemačkih izraza ima srpski „ekvivalent” koji autor nije morao da izmisli, već je dovoljno bilo da uzme već postojeći izraz u srpskom (pravnom) jeziku i njime prikladno i precizno označi nemačku stvarnost, svedoči o retkoj sposobnosti zaslužnog autora da u svakoj prilici pronađe pravu reč, no ta sposobnost bi bila uzaludna kada same pojmovne i izražajne prilike to ne bi dozvoljavale, a dozvoljavaju zbog jedinstvene veze između srpskog i nemačkog jezika, srpske i nemačke kulture uopšte i posebno između srpskog i nemačkog prava, i – dozvoljavaju upravo samo u *nemačko-srpskom* rečniku.

Nemački jezik je jezik pravnika i u Švajcarskoj, a propratio je i čitavu ideologiju i socijalističko pravo nekadašnje Istočne Nemačke, a sa njom nas takođe ponešto vezuje. Naše pravne veze sa klasičnom nemačkom pravnom mišlju te pravom Nemačke i pravom Austrije su međutim u širokom vidiku toliko jake, da činjenica da je jedan *nemačko-srpski* pravni rečnik skoncentrisan oko austrijskih i poglavito nemačkih pravnih „termina”, što je slučaj sa „Pavlovićem”, uopšte ne izaziva čuđenje. Razume se međutim da je poslovnom svetu potreban i jedan rečnik koji bi obuhvatio „termine” švajcarske pravne kulture.

Naša kompletna opšta pravna teorija je isključivo nemačka; naša

krivičnopravna misao je dete svih u Nemačkoj ikada vođenih diskusija; sve tri naše velike procedure su plod nemačko-austrijske procesne misli; naše građanskopravno rezonovanje plod je pandektne obrade rimskog prava. Otuda i naš izvršni postupak poznaje izvršnu i verodostojnu ispravu, izvršnu klauzulu, razlikuje sredstva i predmet izvršenja; i naše krivično pravo razlikuje kazne od bezbednosno-terapijskih mera i neispravnost („protivpravnost“) od krivice i poznaje izdiferencirane osnove koji te dve kategorije isključuju, luči biološki osnov od same neuračunljivosti; otuda mi na isti način govorimo o pravosnažnosti kao što se i u Nemačkoj govori, razlikujemo zakon u materijalnom i zakon u formalnom smislu, imamo identične uloške u zemljišnim knjigama, verujemo slepo u registre, donosimo presude u ime naroda, nasleđujemo po parentalnom sistemu itd. Ključna veza međutim nije u opipljivoj regulaciji ili praksi, već u rezonovanju. Naše pravničko rezonovanje je tipično nemačko – stvarnosno (Wertungsjurisprudenz), a ne pojmovno kakvom naginju hrvatski pravnici. Konačno, naša predstava o zakonu kao jezičkoj fiksaciji u kojoj se ništa ne prepliće, koja mora biti vrhunac misli i izraza u svetskim okvirima je retkost, a takođe je nemačka. Kada se na sve to još doda konzervirana organizacijska i upravna kultura koja kod nas postoji, a koja je svojedobno preuzeta iz nemačkog sveta i da je Vuk Karadžić naš jezik dostvario za moderne i učene prilike upravo prema nemačkom jeziku, onda nije čudo što za najveći broj nemačkih pravnih termina imamo svoj podjednako sadržajni ekvivalent.

Srodnost nemačke i srpske kulture, jezika i prava, omogućila je *Pavloviću* da konstruiše pregledne odrednice bez pojašnjenja pojmova kakva bi inače kod manje srodnih pravnih tradicija bila neophodna. Naspram *izraza* u Rečniku najčešće stoji *izraz*. No to je ujedno donekle i hendikep *Pavlovićevog* rečnika. Njegove odrednice su, to sledi, potpuno operacionalne samo za one koji poznaju pojam koji (nemački ili srpski izraz) označava ili su pak radi da slepo „prevode“ nemajući vremena ili razumevanja za bavljenje suštinom stvari (titlovanje filmova). Situacija je dodatno zakomplikovana okolnošću da *Pavlović* sve vrste naznaka identično čini, stavljajući ih u zagradu ispred ekvivalenta. Šta međutim konkretna naznaka zaista znači može znati samo onaj koji već zna koji izraz šta znači, a to znači teškoće i za upućenog pravnika. To kao da je uvideo i sam *Pavlović* uputivši čitaoca u Uputstvu za korisnike (s. 10) na poznati *Creisfeldov* rečnik u kome su pojmovi koji stoje iza

izraza na zadovoljavajuć način opisani. Primera radi, u odrednici *Schuldausschließungsgrund* ispred ekvivalenta „osnov koji isključuje krivicu” u zagradama su navedeni osnovi koji to čine, u odrednici *Hochschule* na isti način naveden je sinonim, u odrednici *Hochkommissar* istovetno učinjena naznaka predstavlja dopunu skraćenom obliku izraza, u odrednici *Mahngericht* „sud nadležan za sprovođenje... naplate potraživanja poverioca” na taj način je naznačen stvarno nadležan sud koji figurira kao *Mahngericht* (Amtsgericht), u odrednici *Gefahrenzeichen* „znak opasnosti” naznačen je, opet istovetno, hiperonim (*Verkehrszeichen* „saobraćajni znak”), a kod odrednice *Handlugseinheit* „jedinstvo radnje” naznačena je tematska celina kojoj reč pripada (*Konkurrenz von Straftaten* „sticaj krivičnih dela”). Zabuni znatno doprinosi okolnost da ima slučajeva u kojima su sinonimi na drugačiji način naznačeni – posle ekvivalenta u zagradama uz naznaku *Sy* –, bez da se može reći da su takvi slučajevi u očiglednoj većini ili manjini (v. *Menschenraub*).

Kao i svaki rečnik, tako i Pavlović ima „ekvivalente” koji bi mogli biti zamenjeni boljim i preciznijim, odnosno prirodnijim i lepšim. Nemačkom *Schreckenheerrschaft* bolje odgovara naše „strahovlada”, nego „vladavina terora”; nemačko *Paragraph* u frazoidnim slučajevima uputnije je prevesti sa „odredba” nego sa „paragraf” (*Beschränkungsparagraf, gegen einen Paragraf verstoßen, unter einen Paragraf fallen*); *Okkupationsmacht* može se prosto prevesti kao „okupator” (u Rečniku „okupaciona sila”). No merilo dobrog rečnika nisu ti slučajevi, barem ne kada ih nema previše, već slučajevi u kojima je „ekvivalent” pogrešan, odnosno ne upućuje na pravi pojam, kada dakle govori ono što ne znači. Takvih slučajeva ima u Pavlovićevom rečniku *izvanredno* malo, dok na našim prostorima ima i onih stručnih rečnika koji pogrešnim „prevodima” obiluju.

Tatbestand nije pojam krivičnog prava, već opšte teorije prava i označava (predispozicioni) činjenični skup, a tek u kontekstu krivičnog prava deliktni činjenični skup („biće”). *Verwaltungsvertrag* nije „ugovor koji zaključuje organ javne uprave”, već upravnopravni (javnopravni) ugovor, dok uprava može zaključivati i ugovore po režimu privatnog prava. *Stiefgeschwister* nisu „polubraća/polusestre”, već deca koju vezuje samo brak roditelja jednih sa roditeljem drugih. *Notstand* je vanredno stanje, a tek u krivičnompravnom kontekstu „krajnja nužda” i to samo kada isključuje neispravnost (protivpravnost), dok je *Notstand* koji

isključuje krivicu ekskulpirajuće vanredno stanje. I civilna krajnja nužda je *Notstand*. *Notstandsbestimmungen* su pre svega posebne odredbe (u ustavu, građanskim i krivičnim zakonima) o vanrednom stanju, odnosno krajnjoj nuždi, a ne propisi doneti za vreme vanrednog stanja. *Übergesetzlicher Notstand* ni u kom slučaju nije „prekoračenje krajnje nužde”, već nadzakonsko (dakle u zakonu nepredviđeno, ali silom prirode važeće) vanredno stanje („krajnja nužda”), koje po mnogima predstavlja osnov koji vodi isključenju krivice i to baš u onim slučajevima kada je zakon ne isključuje. *Rechtfertigender Notstand* nije „opravdana krajnja nužda”, već ona koja krivično delo opravdava (ništi neispravnost), dakle *opravdavajuća* (naspram ekskulpirajuće koja isključuje krivicu) „krajnja nužda” (vanredno stanje). Pod izrazom *Alternativvorsatz* obično se misli na alternativni umišljaj, ne na eventualni. *Unrecht* i *Rechtswidrigkeit* nisu sinonimi – dok je *Rechtswidrigkeit* odlika radnje, *Unrecht* je sama radnja koja je protivpravna, odnosno neispravna – prevod: *neispravnost*. *Sittlichkeitsdelikte* su krivična dela protiv javnog morala, nešto ipak drugačije od naizgled istovetnih krivičnih dela protiv polne slobode. *Dunkelziffer* nije količina „nerazjašnjenih”, već statistici nepoznatih krivičnih dela. *Rechtsbeugung* je kao krivično delo iz KZ-a Nemačke „pravna protekcija, priklanjanje jednoj stranci u postupku”, no inače je svako svesno kršenje prava od strane sudije, državnog službenika isl. *Rechtsterrorismus* je u svim slučajevima koji su meni poznati terorizam u organizaciji desnice (nacističkih struja), a ne „pravni terorizam”. *Rechtsfindung* nije „pronalaženje zakonskog rešenja”, niti „primena prava”, već iznalaženje prava – dakle norme, ne propisa – bilo u prisustvu propisa bilo kada propis na određeno pitanje ne daje odgovor. *Rechtsgut* nije samo „pravom zaštićen individualni interes”, već bilo koje društveno dobro, bilo ono individualno ili opšte/javno. *Bundesanwalt* je državni (javni) tužilac pri Saveznom sudu, a *Staatsanwalt* pri određenom „zemaljskom sudu”. *Fehlgewicht* može označavati i „manjak u težini”, ali i svaku težinu koja odstupa od propisane, ugovorene, očekivane. *Abschließende Regelung* nije „zaključno, konačno uređenje”, već „potpuna regulacija (za određeni slučaj, pojavu), regulacija bez praznina”.

Na kraju rečnika čitalac će naći zgodan sistematski spisak nemačkih i austrijskih institucija, kao i spisak probranih „nemačkih pravnih skraćenica”.

Maestralan *Pavlovićev* Pravni rečnik nemačko-srpski biće od koristi svakom korisniku, a naročito onome koji dobro poznaje materiju, ali mu kadkada fali prava reč. Za sve pak treba da važi ono što je naš veliki pisac u Gospodici najlepše formulisao: „gledaj samo stvar o kojoj se radi, a ime kojim je ljudi nazivaju ostavi onima koji su ga izmislili”.

Luka Breneselović